

Немања Рајак

Филозофски факултет

Универзитет у Новом Саду

АДАМ СМИТ КАО ФИЛОЗОФ МОРАЛА

Сомбор, Градска библиотека "Карло Бијелички", 2014, 257 стр.

Покретањем едиције превода Градске библиотеке *Карло Бијелички* у Сомбору, читаоцима је омогућено упознавање са насловима који никада нису били преводени на српски језик. Циљ преводилачке едиције био је, како се у предговору наводи, издавање дела од изузетне историјске, научне и културне важности. С тим на уму, Градска библиотека *Карло Бијелички*, успоставила је Библиотеку *Константин* у којој прво преведено дело ове едиције у преводу Атиле Сабо и Владимира Јерковића, бива *Адам Смит и модерна социологија: студија о методологији друштвених наука* (2014).

Књигу је написао Албион В. Смол, оснивач првог департамента за социологију у Сједињеним Америчким Државама. Проучавањем капиталних дела Адама Смита, *Богатства народа (истраживање природе и узрока богатства народа)* и *Теорије моралних осећања*, Смол покушава створити везивну нит између социологије и економије сачињене од Смитове филозофије морала. Кроз целу књигу преплиће се однос између економије и социологије, што и наслови поглавља показују. Наслови попут, економија и социологија рада, економија и социологија капитала, економско наспрам социолошког тумачења историје, проблеми економске и социолошке науке и однос економске технологије према другим друштвеним технологијама, као и социологији, откривају неопходност повезаности различитих друштвених наука као симбола једне нове ере у којој издвојена наука својом изолацијом губи вредност и полако нестаје, постајући јалова и безвредна.

Албион В. Смол својим делом жели отклонити мишљења о економији као трговачком катехизису и науци похлепе. Појам моралности који уводи у своја тумачења служи за разбијање стерилност економије и спасава је од изолације. Могућност обнове економије, Смол запажа у људском чиниоцу као крајњој дистанци Смитове филозофије морала, где човек има примат над технологијом. Основа Смитовог учења јесте морални поредак, док је економија један додатни процес. Он у тумачењу Смол, настоји креирати науку свеопштег процеса моралне еволуције чији је социологија неизбежан део.

Савремени контекст читања књиге налазимо у Смоловом фаустовском тумачењу апстрактности економиста који се не баве конкретним појмовима, већ апстрактно теоретишу и науку базирају на спекулацијама. Такви економисти постају модерни "Фауст", који мефистофеловским научним спекулацијама лишеног моралног интегритета, дозвољавају тржишну шпекулацију и мешетарење на берзи, све у циљу научно оправдане

рационалности и потребе за успехом. Резултате таквог научног светоназора видимо у бројним економским кризама која потресају свет у последња два века.

Политичка економија у очима Адама Смита, била је директно повезана са његовом филозофијом морала. Тиме су услед Смитовог инклузивног моралног система, економија и социологија постајале блиске науке. Али, фаустовским изласком економије из таквог система, она постаје оруђе личне користи капиталиста, описаних као ликови из дикенсонових романа. На тај начин Смол обликује критку модерних економских процеса.

Адам Смитово схватање етике заснива се на доктрини практичног морала. У преводу, морална достигнућа се остварују употребом материјалних средстава, а тиме се реализују материјални услови за духовна достигнућа. Наравно, супштина није у материјализму као главном суду друштвених односа, већ у потреби за правичношћу у регулисању компликованих економских интеракција у свакодневном животу.

Смол критикује класичне економисте који нису остали на нивоу Адам Смитове филозофије морала. Његова учења су претворили у секташтво, чију праксу одређује себичност, а теорију опскурност. Имовинско право постало је златно теле нове секте, а хуманистички поглед да су људи више од имовине је одбачен. Да је негована филозофија морала, а не одстрањена и претворена у догму економског опуртунизма, марксистички социјализам би остао на нивоу политичког покрета. То се није догодило јер друштвени фатализам класичних економиста није им дозволио схватити да је морал основна филозофија живота њиховог учитеља, а економија споредан фактор.

Наука од Смитовог доба доживела је многе промене. Чиниоци економских институција постали су и социолошки проблеми са којима се економски експерти морају ухватити у коштац. Људска деловања нису изоловани поступци, већ део једног целокупног система моралних узрока и последица, и самим тим домен социологије. Свако тумачење рада и капитала у чисто економском кључу, без примене социолошког аксиома, више није могуће. Зато Смол истиче социологе као борце за повратак моралних основа на којима је заснована економија Адама Смита.

Живот, по Смиту, јесте предмет морала. То је заматак његове филозофије и супштина ове књиге. Ниједан друштвени процес се не може посматрати стављањем по страни моралног фактора и етичких питања. Књига Албиона В. Смолa представља преко потребан подсетник социолозима о својој сврси и улози у друштву.

На крају, Срђан Шљукић својим поговором сумира оно што Албиона В. Смолa и даље чини акутелним критичким мислиоцем, а то је да наука не сме бити сама себи сврха, већ мора служити човеку и његовим потребама. Зато ово класично дело не сме постати једна у низу заборављених прашњавих књига на полицама стручних библиотека, већ обавезна лектира сваког озбиљног социолога.